

Но, ако това е справедливо, защо българитѣ тъкмо подиръ два вѣка отново приематъ кръщение? За да си обяснимъ това явление, доста е да си припомнимъ, какви голѣми трудности и сѣпки сѣ сръщали християнскитѣ проповѣдници посрѣдъ варварскитѣ народи и въ такива отдалечени центрове, гдѣто е нѣмало никаква подготвена почва, никакво благотворно влияние, въ мѣста разположени, тѣй да се каже, на кръстопѣтя на тогавашното движение на различни племена, които нахлували съ нови обичаи, прави и религии, като затрупвали и заглушавали посянатитѣ сѣмена на християнството. Освѣтъ това, християнството у старитѣ българи се е поддържало несъмнено, до като сѣ вървели сношенията съ Византия, т. е. до като е билъ живъ Ковратъ. Ако вземемъ прѣдъ видъ още и ония вътрѣшни безредици и междоусобици, които възникнахъ слѣдъ смъртъта на Коврата между синоветѣ му, и посетнѣшното разпадане на Ковратовата държава, то не е трудно да си прѣдставимъ, въ какви неблагоприятни условия се е намѣрило туку що посянато християнство. Обаче при все това едѣ ли ще бѣде твърдѣ смѣла хипотеза, ако прѣположимъ, че и въ Испериховата дружина сѣ блѣстѣли още остатѣци отъ християнството, посяно отъ баща му. На тия остатѣки, които, слѣдъ основањето на Българското царство на Балкански полуостровъ, несъмнено сѣ намѣрили поддръжка въ покоренитѣ славяни, гдѣто християнството бѣше пуслило дълбоки корени, на тия остатѣци ние не можемъ да не гледаме като на едни отъ главнитѣ сѣмпошници за бързото сливане на двата народни елемента — български и славянски, което пъкъ отъ своя страна е оказало немалко влияние и на бързата и плодотворна дѣятелност на славянскитѣ просвѣтители, понеже тѣ сѣ намирали вече готова почва не само между балканскитѣ славяни, но и посрѣдъ самитѣ тѣхни завоеватели — българи.

Къмъ такива хипотези ни привождатъ изложениятъ по-горѣ разказъ на Ивана Никиу за Коврата. Що се касае до вѣрността на самия разказъ, то надали може да има нѣкакво съмнѣние. Иванъ Никиу, както видѣхме, билъ съвременникъ на Коврата, слѣдователно той е ималъ възможностъ да получи истински сѣдѣния за него, а като личностъ, която никакъ не е била заинтересувана въ самото дѣло, той го е внесълъ въ хрониката си безпристрастно, т. е. тѣй както го е узналъ или прочелъ въ първообразния изводъ. Доколко нашитѣ съображения сѣ иравдоподобни, ще ни покажатъ бѣдшиятѣ открития на нови паметници и документи отъ историческата наука.

Берлинъ, мартъ 1894.